

KARATAY
BELEDİYESİ

KARATAY BELEDİYESİ'NİN
KATKILARIYLA

Merhaba
merhabahaber.com

f /akademiksayfalar

Kurucusu:
Dr. Mehmet Ali UZ

CİLT: 19 • SAYI: 19
27 MAYIS 2020 ÇARŞAMBA

KADEMİK

Sayfalar

Hazırlayanlar: **Dr. Mehmet Ali UZ – Serdar CEYLAN**
maliuz@merhabagazetesi.com.tr - srceylan@hotmail.com

22 EYLÜL 1880 TARİHLİ KONYA HAVÂLİSİNİN İHTİYAÇLARI RAPORU

ÖZEL SAYI

Av. Serdar
CEYLAN

22 EYLÜL 1880 TARİHLİ KONYA HAVÂLİSİNİN İHTİYAÇLARI RAPORU ÖZEL ŞAYISI ÜZERİNE

Akademik Sayfalar'da bu hafta "1880 Tarihli Konya Havâlisinin İhtiyaçları Raporu" Özel Sayımızı takdirlerinize arz ediyoruz. Mahmut Sami Büyükyılmaz tarafından yayına hazırlanan, 22 Eylül 1880 tarihli rapor, 19. yüzyılın son çeyreğindeki Konya ve çevresi hakkında çok önemli tespitler içermektedir. Söz konusu rapor, günümüzdeki Konya, Niğde, Aksaray, Karaman, Nevşehir, Antalya, Isparta illerini de kapsayan bir bölge için hazırlandığından, bir nevi Bölgesel Kalkınma Planı olarak nitelendirilmektedir.

Bu döneme ilişkin Akademik Sayfalar'da daha önce de önemli makaleler neşretmiştik. Ali Işık Hocamızın, "Konya'da Çekirge İstilasası" başlıklı makalesini 9 Ekim 2013 tarihinde takdirlerinize sunmuştuk⁽¹⁾. Konya havâlisinde, 1881-82 yıllarında yaşanan müthiş bir çekirge istilasası da zamanın Konya valisi Müşir Mehmet Sait Paşa (1831-1896)'nın bizzat mücadelenin içerisinde olarak yerinde müdahaleleriyle fazla büyümeden bertaraf edilmiştir.

Sait Paşa'nın hatıraları, Muzafer Erdoğan (1916-1985) tarafından, 1948 yılında, Babalık gazetesinde "Eski Konya Valisi Müşir Mehmet Sait Paşa'nın

Konya Hatıraları" başlığı altında 70 bölümlük bir dizi yazı olarak yayımlanmıştır (11 Mart 1948-23 Eylül 1948, s. 2). Ali Işık tarafından da "Vali İngiliz Sait Paşa'nın Konya Günleri" ismiyle 2018 yılında kitap olarak da yayımlanmıştır. Bu yayınlar o dönem için çok önemli birer kaynaktır.

Bu haftaki özel sayımıza konu raporun hazırlanmasından sonraki yıllarda hayata geçirildiği, raporda tespit edilen eksiklerin imkânlar nispetinde giderilmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır. Özellikle eğitim alanında da önemli çalışmalar yapılmıştır⁽²⁾. Özellikle Salnamesel'den tespit ettiğimiz üzere; yeni okullar yapılmış, eğitim kadrosu güçlendirilmiştir. Ayrıca yolların inşasına, bakım ve onarımlarına da önem verilmiştir. Konya'da Hamidiye Gurbaba Hastanesi açılmış, sağlık teşkilatı da güçlendirilmiştir.

Rapordaki pek çok tespit, günümüzde artık güncelliğini yitirmişse de bu alanda yapılan çalışmaların nasıl planlanıp hayata geçirildiğini belgelemesi açısından çok önemlidir. Yazarımız Büyükyılmaz'ın da işaret ettiği üzere; rapordaki tarımsal sulama ile ilgili kısımlar ise hâlen güncel bir ihtiyaç ve sorun olarak önemini devam ettirmektedir.

(1) Ali Işık, "Konya'da Çekirge İstilasası", Akademik Sayfalar, C. 13, S. 25, s. 391-397.

(2) 1332/1914 Tarihli Konya Salnamesine Göre Konya'nın Tarihi Okulları Özel Sayıları için bkznz: Akademik Sayfalar, 11 Aralık 2013, C. 13, S. 33; 18 Aralık 2013, C. 13, S. 34.

BÖLGESEL KALKINMA MODELİNİN İLK ÖRNEKLERİNDEN 22 Eylül 1880 TARİHLİ KONYA HAVÂLİSİNİN İHTİYÂÇLARI RAPORU

Mahmut
Sami
BÜYÜKYILMAZ

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivleri'nde tespit ettiğimiz ve bölgesel kalkınma modelinin ilk örneklerinden olan “Konya Havâlisinin İhtiyâçları Raporu”nu inceleyip, Latin harflerine aktarılmış ve sadeleştirilmiş halini makalemizin sonunda takdirlerinize sunuyoruz.

Konya merkez ile Osmanlı Döneminde Konya'ya bağlı liva ve kazâların ihtiyâçlarını, buralara yapılması gerekli yatırımları sıralayan rapor, Bâb-ı âlî (Sadaret) ve Maliye Nâzırlığı'na sunulmuştur.

Arşiv belgesinde raporun Konya Vâililiği tarafından hazırlatıldığı belli ise de kim veya kimler tarafından tanzim edildiği belirtilmemiştir. İş bu rapora göre Konya ve Konya'ya bağlı yerlerdeki ihtiyaç ve yatırımlar özetle şu şekilde tas-

nif edilebilir:

A- Eğitim Alanındaki İhtiyâç ve Yatırımlar:

1- Konya'da ve birçok ilçesinde ilkokul ve ortaokul bulunmaktadır. İlkokul öğrenimini kolaylaştıran Hurûfat Mektebi'nin (Alfabe Okulu) Konya merkezinde ve ilçe ve köylerde çoğaltılması ve yapımı,

2- Rüşdiye (ortaokul) Mektebi olmayan ilçelere Rüşdiye Mektebi yapılması,

3- Konya şehir merkezindeki erkek ve kız Rüşdiye Mektebi'nden mezun olanların sanat ve meslek sahibi olmaları için İdâdî Mektebi (Lise) ile Sanayi, Ziraat ve Sanat Mektepleri yapılması.

B- Ulaşım, Yol Yatırımları:

Bölgede üretilen ürünlerin diğer bölge ve limanlara sevkinin ve

Beyşehir Köprüsü'nün inşaatının başladığı günlerde inşaat mahalli ve arka planda Eşrefoğlu Camii.

Beyşehir Çayı ile gelen suyu kontrol maksadıyla Beyşehir-Suğla arasında inşa edilmiş bağlama regülatörü, 1900'li yılların başı.

satışının temini için yolların yapılması talep edilmiş. Bu yollar:

- 1- Konya, Karaman, Silifke, Mersin Yolu
- 2- Konya, Ereğli, Tarsus Yolu
- 3- Isparta-Antalya Yolu
- 4- Akşehir-Alaşehir Tren Hattı'nın Konya-Alaşehir bağlantısının yapılması ve bu hattın Bursa ve Aydın illeriyle bağlantısının sağlanması

C- Sulama, Ağaçlandırma ve Tarımsal Üretim Artırılması Projeleri:

1- Beyşehir Gölü'nden taşan ve Karaviran (Suğla) Gölü'nde biriken ve o civardaki arazileri ekilemez hale getirip havasını bozan durumun düzeltilerek Karaviran (Suğla) Gölü'nden Konya Ovası'na kanallar açılarak ve bentler yapılarak bu suyun ovaya akıtılması. Taşkınların ve bu taşkınlar sonucu oluşan bataklıklar ve bunun sonucu oluşan kötü havanın önüne geçilmesi ve taşkınlar ve bataklıkların tarıma engel olmasının önüne geçilmesi. Bu suyun Karapınar

Ovası ve başka yerlere götürülerek oralarda sulu tarım yapılması. Böylece üretimin artırılarak bölge halkının geçiminin sağlanması ve vergilerinin artmasının temininin sağlanması.

2- Almanya ve Belçika'dan bilgili kimseler getirilerek orman alanları oluşturulması

D- Sağlık Yatırımları:

İlçelerde doktor ve hastane olmadığı için Konya merkezden doktor gönderilmekte bu da ihtiyaca kifayet etmemektedir. Livâ ve kazâlardaki belediyelerin gelirleri doktor çalıştırmak için yetmemektedir. Bu durumun ortadan kaldırılması için belediye gelirlerinin artırılması veya bu hizmetlerin giderinin halka yükletilmesi veya genel bütçeden karşılanması yollarından birinin tercihi ile bu sorunun ortadan kaldırılması.

E- Eğirdir-Antalya Kanalı-Su Yolu

Eğirdir Gölü'nün taşması sebebiyle oluşan olumsuzlukların giderilmesi ve Eğirdir Gölü-Antalya Limanı arasında su yolunun oluşması için gölden bir kanal açılması

ve bu kanaldan küçük şilepler ve römorkörlerle taşımacılık yapılması

F- Dokuma, Sabun ve Mum Fabrikaları Yapımı

Konya ve çevresinin zaten ürettiği yün ve tiftiğin değerlendirilmesi ile bölgenin ihtiyacı olan giyim eşyası ve manifatura ürünlerinin üretilmesi için dokuma ve kumaş fabrikaları ve sabun ve mum gibi ihtiyaçlarını karşılayacak fabrikaların yapılması

G- Madencilik

Niğde'deki Bolkar Dağı'nda bulunan madenlerin mühendis atararak değerlendirilmesi ve çıkarılan madenlerin Çiftahan veya Pozantı'da kurulacak fabrikalarda işlenmesi.

H- Antalya İskelesi'ne Liman Yapılması

Mevsim koşulları sebebiyle kış aylarında kullanılmayan Antalya İskelesi'nin yerine liman yapılması.

I- Çekirge İstilasası İle Mücadele

Konya ve civarındaki illerde ürünlere zarar veren çekirge istilasının önüne geçilmesi ve mücadele için tedbirler alınması, Bursa, Aydın, Afyon, Kütahya illeriyle birlikte toptan bir mücadele verilmesi ve çekirge istilasası sonucunda çiftçilerin oluşan zararları ve tohumluk ihtiyaçlarının giderilmesi talep edilmiştir.

Yukarıda sıralan husûslar, Konya ve havâlisindeki yerlerin ihtiyaçları ve yapılması faydalı işler olarak rapor edilmiştir.

Konya ve havâlisi denilince bugünkü Konya il sınırlarını düşünmemek gerekir. Zirâ bu raporun tanzim edildiği târîh nazarı dikkate alındığında ve o zamanlar

Konya Vilâyeti'ne bağlı sancak, livâ ve kazâlar düşünüldüğünde (bugünkü Niğde, Aksaray, Karaman, Nevşehir, Antalya, Isparta illerini kapsayan bir alan) raporun esâsen Bölgesel Kalkınma Planı olarak nitelendirilmesi abartı olmaz.

1880 yılında tespit ve rapor edilen sorun ve ihtiyaçların bugün bakıldığında ulaşım, kara ve tren yolu ve limanlar, sağlık yatırımları ile ilgili kısmının artık güncelliğini yitirdiğini ve fakat özellikle tarımsal sulama ile ilgili kısmın hâlen güncel bir ihtiyaç ve sorun olarak devam etmekte olduğunu görüyoruz.

KOP ve Mavi Tünel Projesi sonrasında Konya Ovası'nın her ne kadar belirli bir kısmı (Çumra, Hotamış bölgesi) tarımsal sulamaya kavuşmuş ise de özellikle Kadınhanı, Sarayönü, Ilgın, Yunak, Akşehir Tuzlukçu, Çeltik bölgesinin hâlâ tarımsal sulama ihtiyacı, projesi ve beklentisi içerisindedir.

Eğirdir-Antalya Kanalı Projesi ise hayli dikkat çekicidir. O zamanki teknoloji ve imkânlar göz önüne alındığında böyle bir projenin tahayyül edilmesi bile büyük bir iştir. Yapımı hâlinde ülke ve bölge ekonomisine bugün sağlayacağı yarar ise başlı başına bir araştırma, fizibilite ve ayrı bir uzmanlık konusudur.

Bölgeyi bir bütün olarak değerlendiren ve ihtiyaçlarını, yapılması gerekenleri o günün şartlarında ve kısmen günümüze de ışık tutan iş bu rapor, bir yönüyle Bölgesel Kalkınma Planları'na, bir yönüyle ekonomide planlı kalkınmaya (Devlet Planlama Teşkilatı, 5 Yıllık Kalkınma Planları) öncülük ettiğini söyleyebiliriz. Bugün Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın

tarımsal desteklemelerde son zamanlarda ilkesel olarak Havza Bazlı Destekleme Modeli'ni benimsediğini de dikkate alırsak rapor bu yönüyle de günümüze ışık tutar mâhiyettedir.

RAPORUN TRANSKRİPSİYON METNİ

“ Hû.

Konya vilâyetince ihtiyâcât-ı ahâli ve memlekete müteallik olarak vâki' olan tetkikat olunan ma'lûmât üzerine tasavvur olunan ıslâhât ve i'mârâta dair lâyiha-dır.

Birinci bend. Vilâyetin her tarafında sıbyân ve ekser kazâlarda Rüşdiye Mekâtibi var ise de kırk bin nüfusu şâmil olan nefsi Konya'da sıbyân ta'limini teshîl eden Hurûfât Mekteb-i İbtidâ'îyesi inşa olunub meşhur olan muhasenâtı cihetiyle bunun vilâyetin her kazâ ve karyesinde ta'mimi ve Rüşdiye Mektebi olmayan yerlerde nizâm-nâmesi dâhilinde Mekâtib-i Rüşdiye inşası lüzumu derkâr olduğu misillü nefsi Konya'da mevcut zekür ve inâs Rüşdiyeleri ile Darü'l-mu'allimîn'den mâ'adâ mekteb olmadığından bi'l-imtihân Mekteb-i Rüşdiye'den çıkanlardan bir takımı medârise ve bir çokları da henüz derece-i kifâyede bidâyaya malik olmadıkları halde kalemlere devâm-birle izâ'a-i vakt etmekte oldukları gibi burada bulunan erbab-ı şebab Mekatib-i ibtidaiye'den çıktuktan sonra ne meslek ittihâz edeceklerini bilemediklerinden Rüşdiye'den çıkanlar için İdâdiye ve sâirleri için hüner ve ma'rifet tahsil etmek üzere Sanayi ve Zirâ'at Mektepleri bulunması muhsenât-ı mücebde maarifin vâridât-ı mevcûdesi bunları idâreye kâfi olmadığından zikr olunan mekânın tamim ve inşası kesb-i tehhür etmiştir.

Hâl-i hazır icâbınca şimdilik merkez-i vilâyette zikrolunan İdâdiye ve Ziraat ve Sanayi ve San'at Mektepleri'nin bulundurulması ehemmi-umûrdur Ta'mimi muktezi olan Hurûfât ve Rüşdiye Mektepleri'nin inşası ahâlice ve Maarif İdaresi'nce tedricen mümkün ise de İdâdiye ve Sanayi ve Zirâ'at Mektepleri'nin i'mâl ve inşası ile masârifât-ı dâimesine ahâlinin hâl-i hazırı mütehammil olmayacağından bu yolda vuku' bulacak masârifin Hazine-i Celile'den tesvîye buyurulması lâzım gelir.

İkinci Bend: Hudûd-ı hâzıra-sıyla bi'l-hesâb terbi'i tahminen otuz beş bin kilometre mesâfesi bulunan Konya Vilâyeti'nin başlıca ticâreti birinci derecede zirâ'at ikinci raddede ağnâma munhasır ve arazisinin kısm-ı küllisinin kuvve-i inbâtîyesi derece-i kemâlde ise de hasbe'l-mevki' sevâhile mesâfesi ziyâdece olduğundan nefsi Konya ile Karapınar Karaman Bozkır ve Esbekşan kazâları mahsûlâtı Karaman tüccârı ma'rifetiyle elli dört saat bu'du olan Silifke'ye ve Ereğli İle Niğde Sancağı'nın Bor ve Aksaray ve daha sâir bazı kazâlarından Mersin ve yine Konya'nın Beyşehir ve Seydişehir kazâlarıyla Hamid Sancağı'nın Yalvac Karaağaç Eğirdir Uluborlu ve Burdur Sancağı'nın Asi Karaağaç kazâlarının mahsûlâtı yüz elli kilometre mesâfeyi şâmil Antalya ve yine Burdur'un Tefenni Kazâsı on beş saat kadar olan Mekerî ve yine Konya'nın Ilgın ve Akşehir kazâları ile Saidili Nahiyesi mahsûlâtı yetmiş saat kadar mesafesi olan Bursa iskelelerine nakloluna geldiğinden ve dâhil-i vilâyette bulunan deve mahsûlâtı nakle kâfi olmadığı misillü mevsim-i sayfta yola çıkmayarak yaylalara salıverdiğinden ve yolların hâl-i

hazırıyla araba dahi işlemediğinden fasl-ı şitâda kesret-i berfden yollar tutularak deve ve hayvânât-ı sâire de mürûr edemediği hasebiyle ahâli mahsûlâtını havâic-i zarûriyeden fazlasını bi't-tab muhtekirâna ehven fiyat ile satmaya mecbûr olarak bu sûret teb'a-i sâdikayı menfaat-i meşrûadan mehcûr etmekte ve zehâirin vakt u zamanıyla ve nisbet ve kıymet-i hakikiyesiyle sürülememesine sebep olmaktadır vilâyetce sûret-i dâimede zâhire nakl olunan mahâl Karaman tarikiyle Silifke ve Mersin iskeleleri olub mezkûr iskeleler Adana Vilâyeti dâhilinde idüğünden buradan oralara muntazam bir yol açılması husûsuna tarafeynce teşebbüs olunmak muktezi olub Konya'dan Karaman ve Karaman'dan Silifke'ye ve yine Konya'dan Ereğli ve Ereğli'den Tarsus'a kadar Gülek Boğazı nâm tarikin tesviyesiyle toprak ve bataklık mahalline şose tariki inşası ve Antalya İskelesi tarikinde olan Ekrem Beli'yle İncir ve Çubuk ve Isparta'nın Dereboğazları ve Döşemealtı nâm mahallerin araba işleyebilecek sûrette tesviyesiyle kezâlik bu târikin münâsib mahallerine ve yine Konya'nın re's-i hudûd olan Akşehir ve Akşe-

hir'den Alaşehir şimendiferine kadar icâb eden tarikin münâsebeti cihetiyle Bursa ve Aydın vilâyetlerinden tesviyesiyle şimendifer işletilmesi her türlü muâmelât-ı umûmîyeyi teshîl ve emr-i zirâ'at ve ticâreti tevsî' edeceğinden bu havâlice bir gün suver-i mertebe vücudı görünen tariklerin sur inşaiyesi defâatla Şûrâ-yı Devlet'e bildirilmiş ve kol kol mühendisler ta'yini ile işe başlanmak istenilmiş ise de kavâil-i mündefia münâsebetiyle devâm olunamamıştır bu havâlinin asrın ilcâatına muvâfık olabilecek sûretle iktisâb-ı medeniyet ve ma'mûriyet ve arzın ve halkın meşhûr olan kuvve-i isti'dâdiyeleri tesbitinde istihsâl-i servet ve saadet edebilmelerine birinci derecede Konya 'dan Alaşehir şimendiferine bir hat temdid ve ilsâkı ikinci mertebede bervech-i ma'rûz Silifke ve Mersin ve Antalya tariklerinin bu demiryola rabtı müteassir olduğu halde şimdilik behemahâl Bursa tarikinin şose olarak tesviyesi ziyâdesiyle yardım edeceğinden başka burarlardan lede'l-hâce devlet için bir karit-i askeri vücûda getirilmiş olmak muhsenâtı da der-kârdır

Konya Karapınar-Ereğli yolunda yapılan kemerli kârgir köprü

Üçüncü bend: Konya Sancağı'na tabi' Beyşehir Kazâsı'nda vaki' Beyşehir Gölünden cereyân eden su Karaviran Gölü'nde terâküm ederek ol havâli arazisini istiâb ile zirâ'attan mahrûm ve havâli ihlâl eylediği gibi bazı senelerde teksir ve tuğyân ederek Karaviran Gölü'nden Konya Ovası'na dökülüb zirâ'ati ta'dil ve terâkimi cihetle nefsi Konya ve Sahra Nâhiyesi kurâsının havasını dahi ihlâl etmektedir mamafih Konya Ovası suya muhtâc olub Karaviran Gölü'nden hark ve mevâki-i münâsebeye bendler inşasıyla mezkur Beyşehir Gölü suyunun Konya Ovası'na mutedil sûretle cereyân ettirilmesinde hem Karaviran Gölü arazisi ziraat ve hem de Konya Ovası arazi mezruası derece-i itidalde sâki olunmuş ve bu sûretle havâli-i merkûme vehamet-i havadan da kurtarılmış olur Konya Ovası'nda mecrâ olmadığından suyun terâkümüne meydan verilmemek üzere mecrâ-yı mahsûs küşâdıyla bu mecrâdan kol kol cetveller küşâd ve bir takım alât-ı cedit-i zer'iyeye ile bunların istimâlini ta'rif ve tefhim için Almanya ve Belçika'dan ma'lûmatlı adamlar celb ve ovanın münâsib mahallerine orman eşcârı ğars ve zer' ve suyun Karapınar Ovası'na ve mahall-i sâireye de icrası tedâbirine bed'e olunursa açılacak ve saky olacak arazinin haraç ve kıymet ve öşrü hazine-i celile ve ahâlinin menâfi-i külliyesini müstelzim olacaktır bu madde çend def'a tanzim olunan harita ve raporlarıyla berâber bâ-mazbata umûmi Şura-yı Devlet'e arz olunmuş olduğu hâlde bu icrâat-ı masârif-i külliyyeye muhtâc görüldüğünden evvel emirde su mühendisi ma'rifetiyle lâzım gelen mahallerin keşfettirileceği bildirilmiş ise de mülke ve halkca envai hayr ve ha-

senâtı dai görünen şu maslahatın te'hiri devlet ve memleketce pek büyük mahrûmiyete bâdidir.

Dördüncü Bend: Vilâyet ve livâ merkezlerinde maaşları belediyelerden verilerek birer memleket tabibi olub kazâlarda tabibler olmadığı gibi gurebâ hastahaneleri de bulunmadığından icâbında merkezden tedârik olunan hekimler kazâlara gönderilmekte ise de her vakit tedâriği kâbil olamadığı gibi belediye vâridâtının her tarafca ve daimi sûretle hekim istihdâmına ve hastahâneler inşasına kifayetsizliği hıfz-ı sıhhat-i umûmiyeye maddesinin geri kalmasını müntectir husûsiyle vilâyete gelen muhâcirlerin hastagân ve vefiyyatı için me'külât ve muâmelece ve techiz ve tekfin masârifâtı belediye vâridâtından tesvîye olunmakta bulunmasıyla lüzûmu olan hekimlerin tamimi ve hastahâneler inşası maaş ve masârifâtı için belediye vâridâtının sûret-i kâfiyede tezyîd veyahud masârifâtı mezkûre için lâzım olan akçenin ahâliye tahmili veya hazine-i celileden tahsisi ve ihsân buyurulması şıklarından birinin tercih ve icrâsı muktezidir.

Beşinci Bend: Hamid Sancağı'nın Eğirdir Kazâsı'nda vaki' Eflatun nâm-ı diğer Eğirdir Gölü'nün köprüsü harebeye tevaccüh etmiş ve gözlerinin ekserisi gölün telatumuyla taş ve çakıllarla kapanmış olmasıyla göl kabarıb Afşar ve Barla nahiyelerinin haylice arazisini istila ile ahalisini zirâ'atten mahrûm bırakmış olduğundan cisri ta'mir mecra tathir olduğuna hâlde arazi-i mezkûre kurutulub zirâ'at olunacağı gibi suyunun munsabı Antalya Denizi olacağından cisri-i mezkûrdan denize kadar nehrin icâb eden ma-

halleri temizlenib ve civârındaki cebellerden kesilen kereste dahi bu su vâsıtasıyla Antalya'ya nakli ve bir de ufak eşleb ve romörkôr celb olunursa ahali ve mirinin fâide olacakları bedihidir.

Altıncı Bend: Vilâyetin ihracatı Afyon ve zâhire ve yün ve tiftikten ibâret olub ithalatı külliyyetli mal-i fatura okka malı tabir olunan eşya ve erzak olub bi'l-muvazene kıymetce o halat-ı ihracata tefevvük ettiğinden ithâlâtın tenkisiyle ihracatın tezaüdü esbabı ber-vech-i ma'rûz tarik ve cisirlerin tesviyesi ve sanayi ve zirâ'at mektebelerinin inşası ve küşâdından başka ahâliye dâimi sûrette lâzım olan melbusata müteallik eşya i'mâli için fabrikalar ile sabun ve mum ve bunlara mûmâsil başka menfaatli fabrikalar küşâdı ve bu fabrikaların inşası için bi't-terğib tedârik edilecek kumpanyalara imtiyaz itası husûsları olacaktır.

Yedinci Bend: Niğde Sancağı dâhilinde Bolkar Dağı ve bereketli madenleri en zengin meâdinden oldukları halde hemen metrûk hükmünü almaları ahâlisini usûl-i kadime üzere hafriyât ve imâlât ile uğraşmalarından ve usûl-i cedide üzere i'mâlâtı öğretecek bulunmamasından ileri gelmiş olmağla bir mâhir mühendis ta'yîn ve imalet ıslah ettirilerek tahsisatı vaktiyle ve yoluyla sar ve itâ ve fabrika mahalli Çiftehan ve yahud Bozantı mevkiilerinden birisi ittihâz ile su vasıtasıyla tedvir olunur kürekler ve yeni usulde fırınlar inşası halinde istifâde-i külliye hâsıl olacağı âşikârdır.

Sekizinci Bend: Antalya İskeleyi'nden senevi birkaç milyon

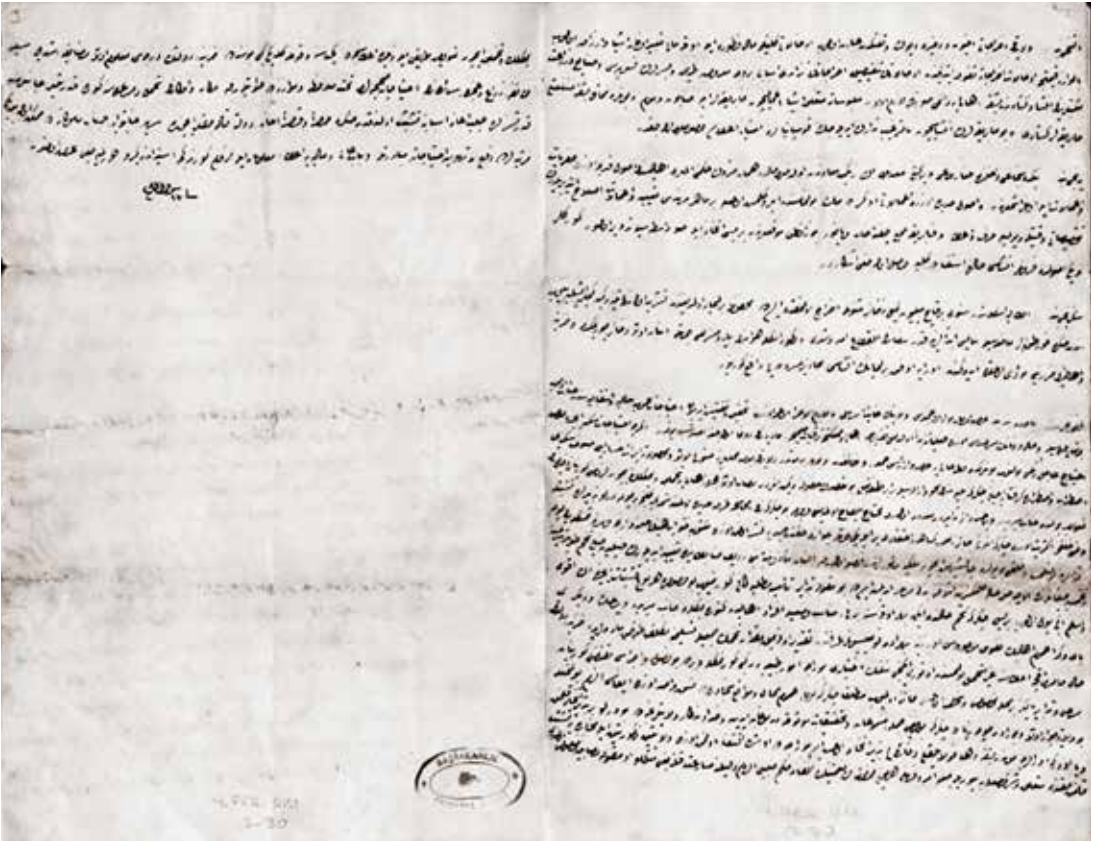
keyl zehâir-i mütenevvua ihrâc olunmakta ise de mahfûz bir liman olmadığından teşrin-i evvel nihâyetine değin gemiler işleyebilirden ondan sonra fırtınalar mâniyasıyla mayıs ibtidasına kadar sefâinin inkıta-ı amed ü şüdü ve mezkûr iskele havasının yaramazlığı cihetle anbâr olan zehâir çürümekte ve hazine ve ahâlimizin zararını müeddi olmakta idüğünden oraya ufak bir limanın inşası mehazir-i mesrûdeyi dafi görür.

Dokuzuncu Bend. Bâlâda bend bend arz olunan mevâddın cümlesi vilâyetin gayet esâslı ve lâzımü'l-icrâ olmak üzere tahkik ve teftiş edilen ihtiyacat-ı umûmiye-i hâliye ve istikbâliyesinden ibâret olub bi mennihi te'âlâ sırasıyla ve hâl ve zamanın müsâ'adesi üzere fiiliyâtına bede' olunduğu takdirde ahâli ve memleketce terakkiyât-ı sahiha-i maddîyenin rûnümâ olacağına asla şübhe yoktur eğerce ihtiyacât-ı sekene içinde bulunan ihtiyâc-ı âcile dahi bulunub bunların da nazar-ı aliyye arz ve eraesi cümle-i vezaiften ve bu da bir müddettir vilâyetin bazı mahallerine müstevli olan mahsûlata îrâs-ı hasar ile sunûf-ı sekeniyeyi ıztırâb ve ıztırâra giriftâr eyleyen çekirge beliyyesinin mahv ve izâlesiyle beraber bi'l-lütf-i te'âlâ bu maksadın husûlüne değin onlardan mesâb olan aceze-i ahâliye tohumluk ve yemeklik için lüzumu görünen zâhirenin teviz yolunda cenâb-ı miriden verilmesine dair tedâbirden ma'dûd olarak muhtâc-ı izâh olmadığı vechile bu çekirgenin imhâsınca tarık-ı adide olmağla şimdiye gelince bir çok türlü tedbirlere teşebbüsle ve hatta halkca ekseriyet üzere çekirge itlâfı câiz değildir günâhtır itikadı yer eylediği cihetle cevâzı

hakkında cümleye neşrolunmak üzere mektûb-ı fetvâ- penâhinin celbine varınca vesile-i temessükle pek çok ... bulunmuş ve halkı bu yolda çalıştırmak için mülkiye me'mûrlarından fazla olarak alınan me'zûniyete mebnî redif zabitanı da ta'yin edilerek hayliden hayli tohum toplattırılmasına ve tohumdan çıkarların da uçacak hale gelmeksizin itlâfına bezli mesâi edilmiş ise de bu makûle tedâbir temin-i matlebe kâfi görünmeyib bu husûsta her nevi teşebüsât içinde en akvi ve eslem iki yol olub birisi çekirge tohum halinde iken beher okkasına bir fi-i münâsib vaz'ıyla efrâd-ı ahâlden getireceklere cânib-i miriden verilmek ve diğeri bay ü gedâ umûm ahâlinin nüfus-ı mevcûdesi üzerine beher adamlara komisyonlar tarafından takdir olunacak miktâr tohumun cem'iyile teslimine mü-

kellef tutulmak maddeleridir hazine-i devletin hâl-i hazırda akçe i'tâsına gayr-ı mütehammil bulunmasından ötürü ikinci şıkkın ihtiyârı buraca umûr-ı tabiiyyeden gibi görünmekle ve bir de bu husûsta icrâsı muktezi görünen sa-yü tedâbir yalnız bir mahalle mahsûs olması câiz olmayıb mutlaka çekirge bulunan umum mahâl ve mevâki'-i mütecâvirede nesâk-ı vâhid üzere ifâsı elzem bulunmağla bu vilâyete civâr olan ve buradan çok ziyâde çekirge bulunan cümle mesmûât ve tahkikât-ı mevsuka bulunan Aydın ve Hüdâvendigâr Vilâyetlerince de bu türlü bir tedbir ittihaz kılınmak veya odur ki oralarca bundan başka daha kolaylıkla ve fâideli tedbir ittihaz olunmuş ise buraca da o işe iktizâ olunmak üzere vilâyet-i mezkûrîn ile muhâbereye teşebüs kılınmak hakkında müteallik

ve şeref-sudûr buyurulacak emr ü fermân-ı hümâyûn hazret-i veli'ü'n-ni'metin infâz-ı hükm-i celil-i ilhâm-ı deliline müsaraât kılınacağı misillü o makûle musabeyne mahsûs olunarak yemeklik ve tohumluk için aviz tarikiyle zahire i'tâsınca da geçen sene vukûa geldiği gibi bu sene de hazine-i devletin derecesi ma'lûm olan müzayaka-i şedidesiyle taife-i zürra-i acize-i sairesinin ihtiyacat-ı sahihaları taht-ı mülâhaza ve müvâzenede tutularak mekân ve imkânın tahammül ve müsaadesine göre kudretliler câniblerinden kudretsizlere celb-i iâne esbâbına teşebbüs olunduktan sonra hasran ve kasran iane-i devlete kalacakları için de sâye-i inâyet-vâye-i cenâb-ı mülûkâne mümkün olabildiği mertebelerde def ve tehvin-i ihtiyacâta mübâderetle ve Bâb-ı âlî ve mâlileyte i'tâ-i ma'lûmât

lüzum göründükçe istidâdından geri durulmayacağı arz olunur. Fi 17 Şevval sene (1) 297"

(Miladi: 22 EYLÜL 1880)

Kaynak: BOA. Y.PRK.UM.0003
0003 0001

METNİN GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE ÇEVİRİLMİŞ HÂLİ:

Hû

Konya vâililiği tarafından hal-kin ihtiyâçları ve memlekete ilişkin araştırmalar sonucu tespit edilen bilgiler neticesinde yapılacak ıslahât ve imâr işlerine dair lâyihadır.

BİRİNCİ BEND: Konya'nın her tarafına ilk okul ve bir çok ilçede Rüşdiye Mektebi varsa da 40 bin nüfusa sahip Konya şehir mer-

1898 yılında inşaatına başlanan ve 1901 yılında tamamlanan Konya Sanayi Mektebi

kezinde ilkokul öğrenimini kolaylaştıran Hurûfât Mektebi (Alfabe Okulu) yapılıp meşhur olan faydaları yönüyle bunun Konya'daki her ilçe ve köyüne yaygınlaştırılması ve Rüşdiye Mektebi olmayan yerlerde kanuna ve yönetmeliklere uygun olarak Rüşdiye Mektebi yapılmasının gerekliliği açıktır.

Konya şehir merkezinde erkek ve kız Rüşdiyelerinden mezun olanların bir kısmı medreselere gitmekte ve bir çokları da devam etmeye imkanları olmadığı için boş yere vakit geçirmekte oldukları gibi burada bulunan gençler ilkokuldan mezun olduktan sonra hangi mesleği seçeceklerini bilmediklerinden Rüşdiyeden (orta okul) mezun olanlar için İdadi (Lise) ve diğerleri için bilgi ve becerilerini geliştirmek için Sanayi ve Ziraat Mektepleri bulunması gereklidir.

Eğitim bütçesinin bunları idare etmeye yetmemesi sebebiyle zikr olunan yerlerin (Ziraat ve Sanayi Mektepleri) açılması gecikmiştir.

Şu an itibarıyla Konya il merkezinde Sanayi, Sanat ve Ziraat Mektepleri'nin açılması önemli işlerdendir. Zamanla halk ve maarif idaresince Hurûfât ve Rüşdiye Mektepleri'nin (ilk ve ortaokulların) yapılması mümkün ise de İdâdî ve Sanayi ve Ziraat Mektepleri'nin yapılması ve rutin masraflarının karşılanmasını yerel halkın kaldıramayacağı bir yük olduğundan bu masrafların devlet bütçesinden karşılanması lazımdır.

İKİNCİ BEND: Mevcûd sınırlarıyla hesaplanan yüzölçümü yaklaşık 35.000 kilometre kare olan Konya İli'nin başlıca ticareti birinci sırada ziraat ikinci sırada küçükbaş hayvancılıktır.

Arazisinin geneli verimli ise de sahillere uzaklığı fazla olduğu için Konya şehir merkezi ile Karaman, Bozkır, Esbkeşân (Kadınhanı, Sarayönü, Yunak, Cihanbeyli ilçelerinin bir kısmından oluşan ilçe) ilçeleri ürünlerinin Karaman tüccarı marifetiyle 54 saat uzaklığı

bulunan Silifke, Ereğli ve Niğde Sancağı'nın Bor ve Aksaray ve daha başka ilçelerinden Mersin ve yine Konya'nın Beyşehir Seydişehir İlçeleri ile Hamid Sancağı (Isparta)'nın Yalvaç, Karaağaç, Eğirdir. Uluborlu ve Burdur Sancağı'nın Asi Karaağaç ilçelerinin ürünleri 150 kilometre uzaklıktaki Antalya ve yine Burdur'un Tefenni ilçesi 15 saat kadar uzaklığı ve yine Konya'nın Ilgın, Akşehir ilçeleri ile Saidili (Kadınhanı) Nahiyesi ürünleri 70 saat uzaklığı olan Bursa iskelelerine taşına geldiği ve il sınırlarında bulunan develer ürünleri taşımaya yeterli olmadığından yaz mevsiminde taşımacılık yapmayarak yaylalara salıverildiği ve yolların halihazır durumuna göre araba işlemediğinden kış mevsiminde ise kar yağışının yoğunluğu sebebiyle yolların kapalı olmasından dolayı deve ve diğer taşıma hayvanları gidemediği için halk ürettikleri üründen kendileri için gerekli olan kısmı ayırdıktan sonra kalan ürünü karaborsacılara düşük fiyattan satmaya mecbur kalmaktadır. Bu durum ülkesine ve devletine sadık olan halkın meşru menfaat ve kârlarından yoksun kalmalarına sebep olmaktadır. Mahsüllerini zamanında ve gerçek kıymetinde satamamalarına sebep olmaktadır.

Genellikle üretilen zahire Karaman üzerinden Silifke ve Mersin İskelesi olup anılan iskele Adana İli sınırlarında olup buralara düzgün bir yol açılması Adana ve Konya illerinin ortak teşebbüsü ile olmasını gerektirir. Konya'dan Karaman'a ve Karaman'dan Silifke'ye ve yine Konya'dan Ereğli'ye, Ereğli'den Tarsus'a kadar Gülek Boğazı adıyla anılan yerdeki yolların düzeltilmesi ve toprak ve bataklık yerlere şose yol yapılması ve

Antalya İskelesi yolunun Ekrem Beli, İncir, Çubuk ve Isparta'nın Dereboğazı ve Döşemealtı isimli yerlerin araba işleyecek surette tamiri ve yine bu yolun uygun yerlerine ve yine Konya'nın sınırlarında olan Akşehir-Alaşehir tren hattının Bursa ve Aydın illerine kadar yapılması ile bu yollarda tren işletilmesi her türlü ilişkiyi kolaylaştıracaktır.

Ticaret ve ziraati büyütecektir. Bu yolların yapılması bir çok kere Şûrâ-yı Devlet'e (Meclis) bildirilmiş ve bir çok mühendisler tayin edilerek işe başlamak istenilmiş ise de bugüne kadar geçirilmemiş ve arkası gelmemiştir. Bu bölgenin zamanın gereklerine uygun olarak gelişmesi ve büyümesi ve halkın genel geçim kaynağı olan tarımın gelişmesi ve halkın zenginliğinin artması ve refahı için Konya'dan Alaşehir'e tren hattının yapılması gerekmektedir. İkinci derecede Silifke, Mersin ve Antalya yollarının tren yoluna bağlanması zor olmakla birlikte şimdilik acilen Bursa yolunun şose olarak yapılması gerekir. Böylece gerektiğinde kullanılmak üzere askerî amaçla kullanılacak bir yol da yapılmış olur ki bu da devlet için faydalıdır.

ÜÇÜNCÜ BEND: Konya Sancağı'na bağlı Beyşehir İlçesi'nde bulunan Beyşehir Gölü'nden akan su Karaviran (Suğla) Gölü'nde birikerek o civardaki arazileri kaplayıp ekip biçilmesine engel olmakta ve havasını bozmaktadır.

Bazı yıllar artarak ve taşarak Karaviran Gölü'nden Konya Ovası'na dökülüp ziraate ertelemekte, engel olmakta ve Konya merkez ve Sahra Nahiyesi'nin köylerinin havasını dahi bozmaktadır. Bununla birlikte Konya Ovası suya

Karapınardan Ereğli'ye doğru, Karapınar kasabasının uzaktan görünüşü ve yolun yapımı

muhtaç olup Karaviran Gölü'nden açılacak kanallar ve uygun yerlere bentler inşa edilerek Beyşehir Gölü'nün suyunun Konya Ovası'na ölçülü bir şekilde akıtılması hem Karaviran Gölü arazisinde ziraat yapılmasını sağlayacak ve hem de Konya Ovası'nın geniş arazilerini uygun seviyede sulamaya yarayacaktır. Bu suretle o civardaki yerleşim alanları da kötü havadan kurtulmuş olacaktır. Konya Ovası'nda suyun akacağı kanallar olmadığından suyun birikmesine engel olmak için kanallar açılarak bu kanallardan suyun akması ve yeni tarım aletleri alınarak ve bu aletlerin kullanımını öğretmeleri için Almanya ve Belçika'dan bilgili kimseler getirilerek ovanın belirli yerlerine orman ağaçları ekim ve sulaması yapılmalı ve suyun Karapınar Ovası ve başka yerlere de götürülmesi yolları aranmalı ve böylece tarıma açılacak sulanabilir arazinin artması arazinin kıymeti ve öşrünün artmasını sağlayacak ve bundan dolayı da gerek hazine ve gerekse halkın gelirleri artacağı husus Şurâ-yı Devlet'e bildirilmiş ise de yapılması düşünülen bu iş epeyce masraf gerektirdiğinden öncelikle su mühendisi tarafından gerekli yerlerde keşif yaptırılacağı bildirilmiş ise de devlet ve halka bir çok faydası olacak bu işin erte-

lenmesi devlet ve memleketçe pek büyük mahrumiyeti doğuracaktır.

DÖRDÜNCÜ BEND: Vilâyet ve livâ merkezlerinde maaşları belediyelerce verilen birer memleket doktoru olup ilçelerde doktor olmadığı gibi Gurebâ Hastaneleri de bulunmadığından gerektiğinde il merkezinden ilçelere doktorlar gönderilmekte ise de her zaman bu mümkün olmamaktadır. Belediyelerin gelirleri devamlı olarak hekim çalıştırma ve hastane inşasına yetersizliği toplum sağlığının korunamaması sorununu doğurmaktadır. Muhacir olarak gelenlerin içindeki hastaların tedavisi ve ölümlerin kefenlenmesi ve defnedilmesi için harcanan para belediye gelirlerinden harcanmaktadır. Bu durumda belediye gelirlerinin artırılmasını veya masrafların yerel halka yüklenmesi veya genel bütçeden karşılanması şıklarından birinin tercih edilmesinin kararlaştırılması ve yürürlüğe konulması gerekmektedir.

BEŞİNCİ BEND: Hamid Sancağı'nın (Isparta) Eğirdir Kazâsı'nda bulunan Eflatun nâm-ı diğer Eğirdir Gölü'nün köprüsü yıkılmaya yüz tutmuş ve köprünün gözlerinin çoğu göl dalgaların,

akıntının getirdiği taş ve çakılla kapanmış olup göl suları kabarmıca Afşar ve Barla Nâhiyeleri'nin haylice arazisini su basmakta ve böylece halk su altında kalan arazilerini ekip-biçmemekte olduğundan köprüyü tamir ve su yolunun temizlenmesi sonucunda araziler kurtulacağı gibi suyun denize döküldüğü yer Antalya Denizi olduğundan köprüden denize döküldüğü yere kadar nehrin gerekli yerleri temizlenip ve çevresindeki dağlardan kesilen keres dahi bu nehir vasıtasıyla Antalya'ya kadar nakli ve ufak şilep ve römorkör getirilirse halk ve devletin faydalanacağı açıktır.

ALTINCI BEND: Konya Vilâyeti'nin ihracatı afyon, zâhire, yün ve tiftikten ibaret olup ithalatı manifatura, okka malı diye anılan eşya ve erzak olup ithalatı ihracata denk geldiğinden ithalatın azaltılması ile ihracatının artırılması sebeplerinin yukarıda anlatıldığı gibi köprü ve yolların yapımı ve düzeltilmesi ve sanayi ve ziraat mekteplerinin inşası ve açılmasından başka halkın giyinmesi için gerekli olan giyim eşyası ve kumaş dokuma imalatı için fabrikalar ve sabun ve mum ve bunlara benzer başka yararlı fabrikalar açmak ve bu fabrikaların yapımı için oluşturulacak şirketlere ayrıcalık verilmesi husus olacaktır.

YEDİNCE BEND: Niğde Sancağı dahilinde bulunan Bolkar Dağı ve bereketli madenleri en

zengin madenlerden olduğu halde terk edilmiş halde olması ve halkın eski usulle hafriyat ve imalat ile uğraşmaları yeni usul üzere imalatı öğretecek kimse bulunmamasından kaynaklanmaktadır. Becerikli bir mühendis atanarak üretim ıslah edilerek gerekli ödenek vaktiyle ve yoluyla ödenerek ve fabrika yeri olarak Çiftehan veya Pozanti mevkiilerinden biri seçilerek döndürülebilir kürekler ve yeni usulde fırınlar yapılması halinde genel bir yararlanma ortaya çıkacaktır.

SEKİZİNCİ BEND: Antalya İskelesi'nden yıllık birkaç milyon kile çeşitli ürünler ihraç olunmakta ise de korunaklı bir liman olmadığından Teşrin-i evvel ayı sonuna kadar gemiler işlemekte ondan sonra fırtınaların engel olması sebebi ile Mayıs ayına başına kadar gemilerin geliş gidişi kesilmekte ve anılan iskelenin havasının yaramazlığı nedeniyle (nemli olması sebebiyle) zahireler çürümekte ve bundan dolayı da devlet hazinesi ve halk zarara uğramaktadır. Bura ufak bir limanın yapılması yukarıda sıralanan sakıncaları ortadan kaldıracaktır.

DOKUZUNCU BEND: Yukarıda bend bend arz olunan maddelerin hepsi vilâyetin gayet esaslı ve yapılması gerekenler olmak üzere araştırılmış ve soruşturulmuş günlük ve gelecekte ortaya çıkacak genel ihtiyaçlardan ibaret olup Allah'ın izniyle sırasıyla ve hal ve za-

manın müsaade ettiği kadarıyla yapılmasına başlanması halinde halk ve ülke maddi açıdan gerçekçi bir kalkınma yüz göstereceğinden şüphe yoktur. Yöre halkının ihtiyaçları içinde bulunan acil ihtiyaçlar dahi bulunup bunların da bulunup padişaha sunulması her türlü işten ve görevden ve bu da bir süreden beridir vilâyetin bazı yerlerini istila eden ve ürünlere hasar veren ve yöre sakinlerini üzüntü ve zarara sokan çekirge belasının ortadan kaldırılması ile beraber Allah'ın lütfuyla bu amaca ulaşılmasına kadar çekirge belasından zarar gören ahaliye tohumluk ve yemeklik zahire karşılığında devlet hazinesinden verilmesi dair tedbirden addedilmesi izaha gerek olmayacak kadar açıktır.

Çekirgenin imhası için bir çok yol olup şimdiye kadar bu bir çok tedbir alınmasına teşebbüs edilmiş ve hatta halkın genelinde çekirgenin öldürülmesi caiz değildir, günahdır inancı hakim olduğu için çekirge öldürmenin caiz olduğuna ilişkin halka dağıtılmak üzere padişah tarafından bir fetva istenilmesi ve bu resmi vesika ile alakalı önceleri girişimlerde bulunmuş ve halkı bu yolda çalıştırmak için mülkiye memurlarından fazla olarak alınan izinle ve yetkiye binaen redif askeri de tayin edilerek epeyce tohum toplattırılmasına ve tohumdan çıkartılanların (yavru çekirgelerin) da uçacak hale gelmeksizin öldürülmesine çaba sarf edilmişse de buna benzer tedbirlerin istenilen sonucu vermediği bu hususta her çeşit girişim içinde en sağlam iki yol olup birisi çekirge tohum halinde iken her okkası karşılığında bir fiyat konularak halktan (çekirge tohumu) getireceklere devlet hazinesinden ödenmek ve diğeri, halktan zengin veya

fakir ayırt etmeksizin ahaliye kişi başına komisyonlar tarafından belirlenecek tohumun (çekirge tohumu) toplanması ile verilmesiyle halkı yükümlü, görevli tutmak maddeleridir.

Devlet bütçesinin para ödemeye gücü yetmediğinden ikinci şıkken seçilmesi buraca rutin işlerden görülmektedir.

Bir de bu hususta yapılması gereken tedbirler yalnız bir mahalle sınırlı olması caiz olmayıp mutlaka çekirge bulunan tüm yerlerde ve yakın mevkilerde tek düzen halinde yapılması gerekli olmakla bu vilâyet çevresindeki buradan daha çok çekirge bulunduğu belgeli olan Aydın, Hüdâvendigâr (Bursa-Kütahya-Afyon), vilâyetlerince de bu türlü tedbir alınması ve oralarda daha faydalı mücadele yöntemi geliştirilmiş ise buraca da o tedbirlerin uygulanması için anılan vilâyetler haberleşmeye teşebbüs edilmesi yönündeki padişah emrinin beklenildiği, çekirge sebebiyle mağdur olanlara yemeklik ve tohumluk olarak dağıtılmak üzere zahire verilmesi geçen sene meydana geldiği gibi bu sene de devlet hazinesinin zor durumda olduğu bilinmesi sebebiyle çiftçi ve diğer çekirgezedelerin gerçek ihtiyaçları dikkate alınarak ölçülü olarak mekân ve imkânın kaldırabileceği ve izin verebileceği ölçüde gücü yetenler tarafından gücü yetmeyenlere yardım edilmesi çaresine teşebbüs olunması sonra devletin yardımına muhtaç olacakları için de padişah ve devlet bütçesi tarafından ihtiyaçların giderilmesi yoluna gidilmesi hakkında Bâb-ı âlî ve Mâliye'ye bilgi verilmesi lüzûmundan geri durulmayacağı arz olunur.

Fi 17 Şevval sene (1) 297 (Milâdi: 22 Eylül 1880)